olude paranedes on oletada, et tulevikus keskmise suurusega ja suuremaid keskusi võib tekkida ka kaugemale raudteedest.

Keskuste peamiseks ostukohaks peale Tartu on Tallinn kui meie peamine importsadam ja sisseveokaupade levitaja. Toomakaupade distribueerimine väikekeskustele sünnib olenevalt nende asukohast, kas otseselt või mõne suurema, raudteede äärde asetatud tsentrumi kaasabil. Siinkohal olgu mainitud, et käesolevas töös tsentrumile on peale keskuse tähenduse veel omistatud teatav kõrvaltähendus, nimelt tähendab tsentrum mingi minemiala keskpunkti, millest varustuvad tagamaa kaubanduskäitised. Peale Tallinna esinevad ostukohtadena veel Võru, Viljandi, Pärnu, Petseri, Narva, Rakvere, Jõhvi ja Järvakandi kui ka üksikud väiksemad asulad, mis neis toodetavate spetsiaalartiklite tõttu oma minemialasse loevad kogu Eesti, nii Kundal tsement, Irboskal gips, Tamsalul lubi jne. Ka Tartu omab artikleid, millega ta varustab kogu Eestit. Kogu Eesti apteekidest 98% ostavad vajalikke arstimeid Tallinnast ja Tartust, kusjuures olenevalt kaugusest kord üks, kord teine domineerib.

Keskuse kaubandusettevõtete arv on teataval määral sõltuv keskuse elanikkonna arvust. Teatav osa kauplusist teenib asula lokaalse elanikkonna tarvete rahuldamist, kuna teised on määratud siis täiendusala elanikkonna varustajateks. Summeerides kogu riigi ulatuses kõigi linnade ja teiste suuremate asulate elanikkondi ja kaubandusettevõtete arve, saame arvestada keskmise elaniku arvu pro 1 kauplus ja siis selle arvu abil tuletada keskusele vajaliku kaupluste arvu. Kui nüüd mingis asulas kauplusi esineb rohkem sellest tuletatud arvust, s. o. elanikke tuleb kauplusele vähem kui seda üleriigiline keskmine eeldab, siis võime teatava kindlusega oletada, et linnal on sidemed tagamaaga ja need osa kauplusi teenib tagamaalaste huvide rahuldamist. Et seda meetodit täpsustada, seks tuleks, teades üksikute kaupluste käivet, tasandada suured erinevused läbimüükide vahel. Näit. saaksime arvutada läbimüügi keskmise pro elanik 1 keskuses üleriigilises ulatuses, millest erinevad arvud meid siis lubaksid teha palju kindlamaid järeldusi kui ainult lihtne kaubandusettevõtete ja elanike arvuga opereerimine. Samuti saaksime kindlaks teha keskuste hulgikaubanduslikku iseloomu, kui summeeriksime mingi keskuse hulgimüügi äride käibed, täiendaksime seda arvu keskuses asuvate tööstuste käivetega ja jagaksime siis selliselt saadud keskuste hulgikaubanduslikud käibed keskuse elanike koguarvuga, saades hulgikaubandusliku minemi pro elanik, missuguste arvude omavaheline võrdlemine aitaks meid absoluutselt selgitada üksikute keskuste hulgikaubanduslikku tähtsust. Kõikide nende täpsamate meetodite

Tartu V, lk. 286